7/4206

T.C.
BAŞBAKANLIK
Dış Ticaret Müsteşarlığı

Sayı : B.02.1.DTM.0.03.03.03 / 15.12.04* 69586
Konu : Soru Önergesi

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

İlgi: 29/11/2004 tarihli ve A.01.0.GNS.0.10.00.02-7/4206-8209/25739 sayılı yazı.

Denizli Milletvekili Sayın Ümmet KANDOĞAN'ın, (7/4206) esas numaralı yazılı soru önergesi ile ülkemizin dış ticaret gerçekleşmeleri konusunda tevcih ettiği soruların cevapları ekte yer almaktadır.

Arz ederim.

Kürşad TÜZMEN
Devlet Bakanı

EKLER :
1- Not (5) sayfa
2- Tablo (2) sayfa

İnönü Bulvarı No: 36 Balgat ANKARA
Telefon: (0 312) 204 75 00 Faks: (0 312) 212 87 11

7/4206

7/4206 ESAS NUMARALI SORU ÖNERGESİ MUHTEVİYATI SORULAR VE CEVAPLARI HAKKINDA NOT

Soru 1: Türkiye ile AB arasındaki dış ticaret hacmi 1995 yılında 27,9 milyar $ iken 2003 yılı itibariyle %101'lik artış ile 56,1 milyar $ seviyesine ulaşmıştır. Aynı dönemde AB'den yaptığımız ithalat değeri nasıl bir seyir izlemiştir?

Cevap 1: Türkiye ile AB arasındaki dış ticaret hacmi, Gümrük Birliği sonrasında hızlanarak artmıştır. 1995 yılında 16,8 milyar dolar olan AB'nden ithalatımız, 2003 yılında 31,7 milyar dolara ve 2004 yılının Ocak-Ekim döneminde ise 34,4 milyar dolara ulaşmıştır. Benzer şekilde, 1995 yılında 11,1 milyar dolar olan AB'ne ihracatımız, 2003 yılında 24,4 milyar dolara ve 2004 yılının Ocak-Ekim döneminde ise 26 milyar dolara ulaşmıştır.1995 yılında 5,8 milyar dolar olan AB ile dış ticaret açığımız ise, 2003 yılında 7,2 milyar dolara, 2004 yılının ilk 10 ayında ise, 8,4 milyar dolara ulaşmıştır. (Bakınız Tablo 1)

Türkiye-AB dış ticaret ilişkisinin son on yıllık dönemdeki seyrine baktığımızda, 2004 yılı itibariyle, Gümrük Birliği öncesine göre AB ülkelerinden yapılan ithalatımızın yaklaşık iki kat, AB'ne ihracatımızın ise 2,4 kat arttığı görülmektedir. Sözkonusu dönemde ihracat artışında yaşanan ivmenin önümüzdeki dönemde de artarak devam etmesi ve AB ile dengeli bir dış ticaret ilişkisinin sürdürülmesi beklenmektedir. (Bakınız Tablo 2)

Soru 2: Gümrük Birliği öncesinde 1994 yılında GSMH içinde dış ticaret oranı %30,6 iken 2003 yılına gelindiğinde bu oran %48'lere çıkmıştır. Aynı dönemde GSMH içinde ithalat ve ihracat artışları nasıl bir seyir izlemiştir?

Cevap 2: 1994 yılında milli gelirimiz 132,3 milyar dolar, ithalat ve ihracatımız ise sırasıyla 23,3 ve 18,1 milyar dolar olmuştur. 2003 yılına gelindiğinde ise milli gelir 239,2 milyar dolara ulaşırken, ithalat ve ihracat da sırasıyla 69,3 ve 47,3 milyar dolar olmuştur. Tablo 3'ten görüleceği üzere, milli gelir büyümesi ile ithalat artışı arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Bu kapsamda, 1994 ve 1999'da %6,1, 2001 yılında ise %9,5 oranında daralan ekonomiye paralel olarak, ithalat da sözkonusu yıllarda sırasıyla %20,9, %11,4 ve %24 oranlarında gerilemiştir. Ekonomimiz 2002 yılından itibaren süratle toparlanma sürecine girmiş, 2002 ve 2003 yıllarında sırasıyla %7,9 ve %8,4 oranlarında büyümüştür. Bu yıllarda ithalatımız sırasıyla %24,5 ve %34,5 oranlarında artmıştır. İthalatın arttığı yıllarda, milli gelir büyümesine paralel olarak imalat sanayii üretiminin arttığı, Türk Lirasının yabancı paralar karşısında değer kazandığı ve iç talebin yükseldiği görülmektedir.Diğer taraftan, ithalatın azaldığı yıllar ise, Asya ya da Rusya krizi gibi uluslararası ölçekte bir krizin çıktığı veya ülkemizde ekonominin daraldığı yıllara denk gelmektedir.

Öte yandan, aynı dönemde ihracatımızın seyrine baktığımızda, ihracatın genelde kriz sonrası yıllarda önemli bir sıçrama yaptığı görülmektedir. Bunda, krizle beraber önemli oranda değer kaybeden Türk Lirasının ihraç ürünlerimizin rekabet gücünü artırmasının ve iş gücü maliyetlerinde sağlanan iyileşmenin etkisi bulunmaktadır. Türk Lirası'nın başta ABD doları olmak üzere yabancı paralar karşısında oldukça değerli olduğu son iki yılda ihracatımızda sağlanan artışta ise, işgücü verimliliğinin artması, birim iş gücü maliyetlerinin azalmaya devam etmesi, ihracat fiyatlarının artması, reel faizlerin düşmesi, euro/dolar paritesinin euro lehine seyretmesi ve önemli etken olarak da ihracatımızda

otomotiv, beyaz eşya vb. gibi katma değeri yüksek ürünlerin ağırlığının artması etkili olmuştur.

1994-2003 dönemine ilişkin milli gelir, ithalat, ihracat, dış ticaret hacmi, dış ticaret dengesi ve dış ticaretin milli gelir içindeki payını gösteren rakamlar ekteki Tablo 3'te yer almaktadır.

Soru 3-4: 2003 ve 2004 yıllarında ülkemizin genel ihracat ve ithalat değerleri artışı nasıl gelişme göstermiştir? Bu yıllarda dış ticaret açığımız nasıl bir seyir izlemiştir?

Cevap 3-4:

- **İthalat Gelişmeleri:**

2004 yılının Ocak-Ekim döneminde ithalat, geçen yılın aynı dönemine göre %39,9 oranında artarak 78,2 milyar dolar olmuştur. İthalattaki mevcut artış eğiliminin devam edeceği ve ithalatın yıl sonunda 95 milyar dolar seviyesine ulaşabileceği düşünülmektedir. Sözkonusu rakam, geçen yıla göre %37'lik bir artışa tekabül etmektedir.

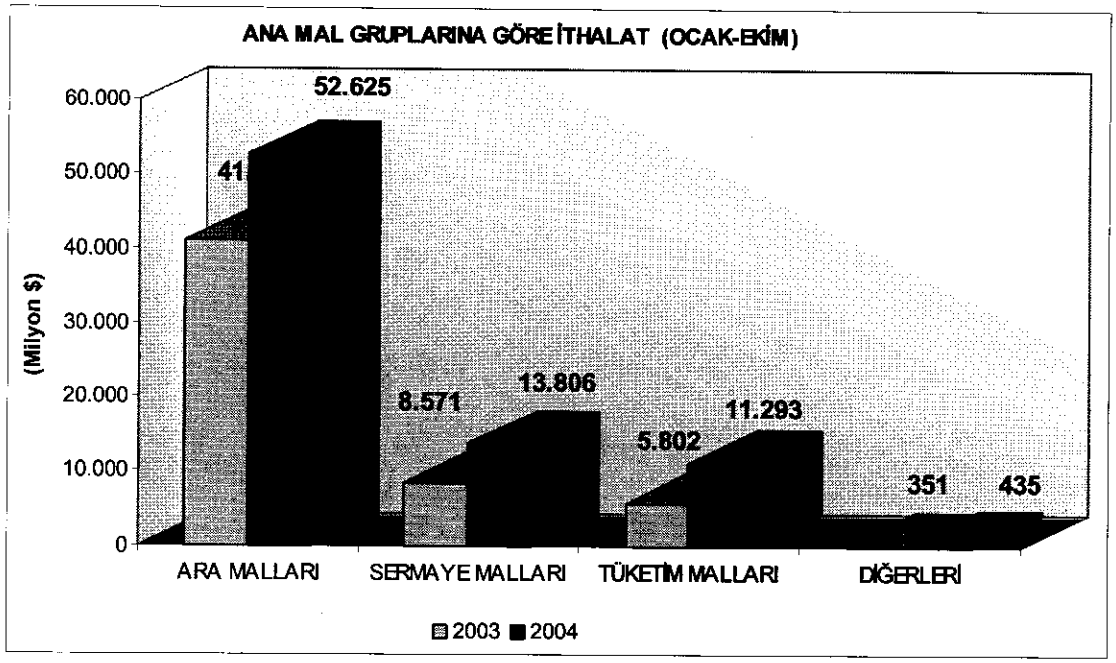
2004 yılında ithalatta yaşanan yüksek oranlı artış, büyük ölçüde, ekonomik büyümenin güçlenerek devam etmesinden, TL'nin yabancı paralara karşı değer kazanmasından, euro/dolar paritesinin euro lehine seyretmesinden ve başta ham petrol ve demir-çelik olmak üzere emtia fiyatlarında yaşanan artışlardan kaynaklanmıştır.

2004 yılında ekonominin büyüme eğilimi devam etmiştir. Bu çerçevede, yılın ilk yarısında milli gelir %13,5 büyümüş, imalat sanayii üretimi 2004 yılının ilk dokuz ayında %12,6 oranında artmıştır. 2004 yılının Ekim ayında imalat sanayii kapasite kullanım oranı ise %83 olmuştur.

Sanayi üretimimizin büyük oranda ithalata bağımlı olması nedeniyle, üretimdeki büyüme ithalatı tetiklemektedir. Bu çerçevede, 2004 yılının ilk on ayında üretimle bağlantılı ithalat kalemleri olan ara ve sermaye malları ithalatının artış oranları, sırasıyla %27,9 ve %61,1 olarak gerçekleşmiştir. Sermaye malı ithalatındaki önemli artış, yatırımların hızlandığına işaret etmektedir.

Üretim cephesinin yanı sıra ekonominin talep cephesinde de önemli bir canlanma görülmektedir. Bu kapsamda, iç talebe ilişkin en önemli veri olan özel sektör nihai tüketim harcamaları 2004 yılının ilk yarısında %13,5 oranında artmıştır. Beyaz Eşya Yan Sanayicileri Derneği'nin verilerine göre ise, 2004 yılının ilk on ayında bir önceki yılın aynı dönemine göre, dört beyaz ana ürünün (Buzdolabı, çamaşır makinası, bulaşık makinası, fırın) üretimi ve iç satışları sırasıyla %37 ve %71 oranlarında artmıştır. Keza, Otomotiv Sanayii Derneği verilerine göre, 2004 yılının ilk on ayında, otomobil ve toplam taşıt araçlarının iç satışları ise sırasıyla %125,9 ve %147,3 oranlarında artmıştır.

Grafik 1. Ana Mal Grupları İtibari ile Ocak-Ekim Dönemi İthalatı

TL'nin yabancı paralar karşısındaki değerindeki değişim, özellikle kısa dönemde ithalatı doğrudan etkilemektedir. Kur değişiminin tüketim malları üzerindeki etkisi ise daha belirgindir. Bu nedenle, TL'nin değerlenmesi tüketim malları ithalatına yönelik eğilimi artırmaktadır. TL'nin, 2004 yılının Kasım ayı itibariyle reel olarak dolar karşısında %32,2, euro karşısında ise %7,5 değerli[1] olması nedeniyle, 2004 yılının Ocak-Ekim döneminde tüketim mallarının toplam ithalat içindeki payı geçen yılın aynı dönemine göre 4 puan artarak %14,4 olmuş, tüketim malları ithalatı ise bir önceki yılın aynı dönemine göre %94,6 oranında artmıştır.

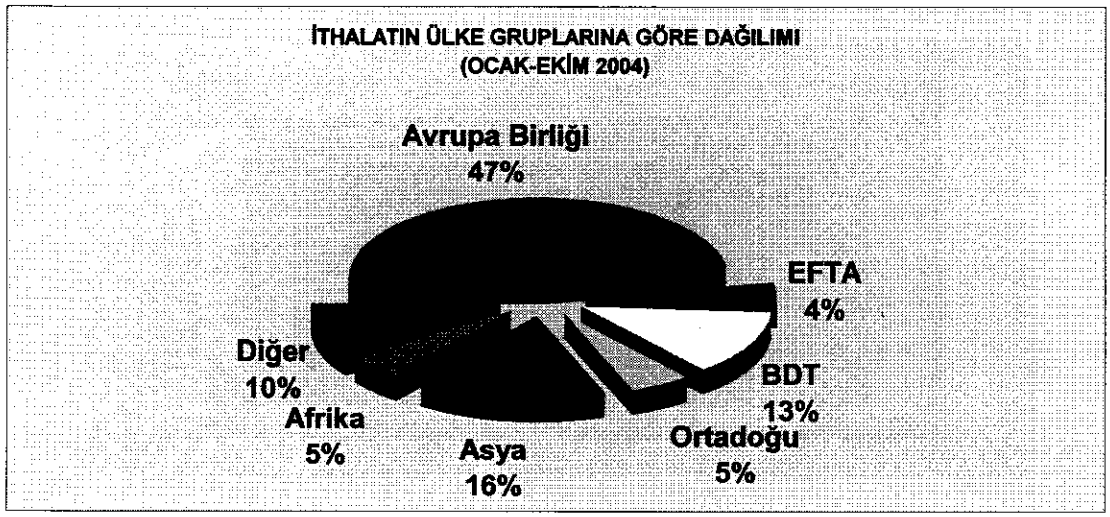
2004 yılı Ocak-Ekim döneminde ithalatı artan madde grupları; hava taşıtları, gemiler, suda yüzen taşıtlar, kara taşıtları ve bunların aksam, parçaları, gıda sanayiinin kalıntı ve döküntüleri, bakır ve bakırdan eşya, mobilya ile ağaç ve ahşap eşyadır. Diğer taraftan, canlı hayvanlar, hububat, demiryolu ulaşım araçları vb. aksam ve parçaları, hayvansal, bitkisel katı ve sıvı yağların ithalatında ise azalma olmuştur.

İthalatta değer olarak ağırlığı olan önemli ürünler ise sırasıyla; mineral yakıtlar, mineral yağlar, kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar, kara taşıtları ve bunların aksam ve parçaları ve elektrik makina ve cihazlardır.

2004 yılı Ocak-Ekim döneminde ithalatının %47,2'si AB ülkeleri kaynaklıdır. Bu dönemde AB ülkelerinden yapılan ithalat bir önceki yılın aynı ayına göre %38,4 oranında artmıştır. 2004 yılının ilk on ayında önemli ithalat artışı yaşanan ülke grupları şunlardır: Yeni Üye Olan AB Ülkeleri (%66,8), Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleri (%62,2), Karadeniz Ekonomik İşbirliği Ülkeleri (%61), Diğer Asya Ülkeleri (%58,3), Diğer Avrupa Ülkeleri (%48)'dir.

[1] DTM Ekonomik Araştırmalar ve Değerlendirme Genel Müdürlüğü'nün Reel Kur Çalışması, Aralık 2004.

Grafik 2. Ocak-Ekim Dönemi İthalatının Ülke Grupları İtibari ile Dağılımı

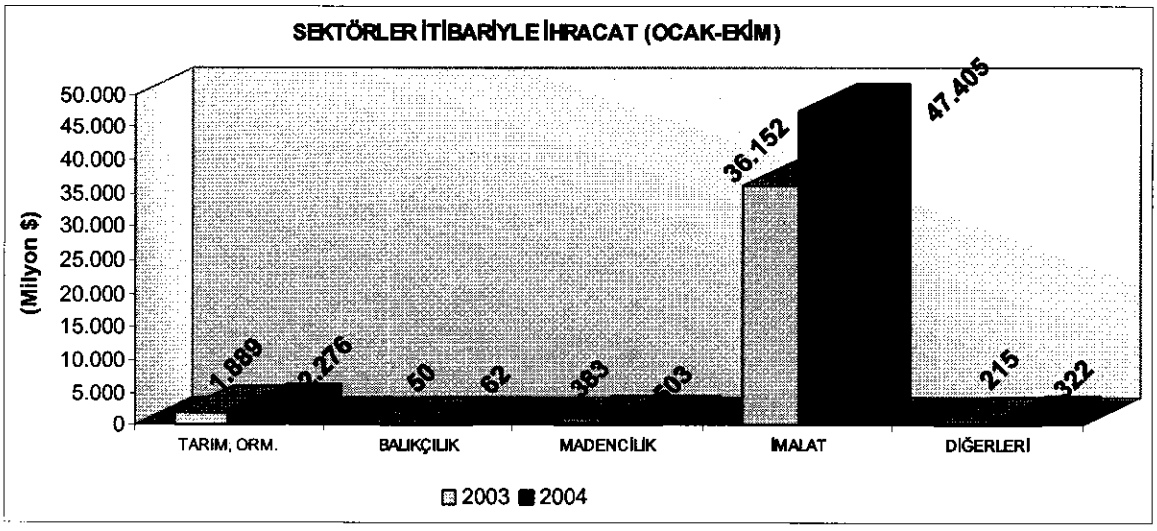

- **İhracat Gelişmeleri:**

Türk Lirası'nın halihazırda özellikle ABD doları karşısında oldukça değerli olmasına rağmen ihracat, daha önce değinilen olumlu etkenler sayesinde, 2004 yılının Ocak-Ekim döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre % 30,7 oranında artarak 50,6 milyar dolar olmuştur. İhracatçı Birlikleri kayıt rakamlarına göre ise, ihracat Kasım ayında 5,8 milyar dolar, Ocak-Kasım döneminde ise 57,3 milyar dolar olmuştur.

Sektörler itibariyle incelendiğinde, 2004 Ocak-Ekim döneminde bir önceki yılın aynı dönemine göre tarım-ormancılık ürünlerinin ihracatının %20,5 oranında artarak 2.276 milyon dolar, madencilik ve taşocakçılığı ürünleri ihracatının %31,5 oranında artarak 503 milyon dolar ve imalat sanayi ürünleri ihracatının ise %31,1 oranında artarak 47.405 milyon dolar olduğu görülmektedir. İmalat sanayi ürünleri toplam ihracat içindeki %93,7'lik payı ile en önemli ürün grubunu oluşturmaktadır.

Grafik 3. Sektörler İtibari ile Ocak-Ekim Dönemi İhracatı

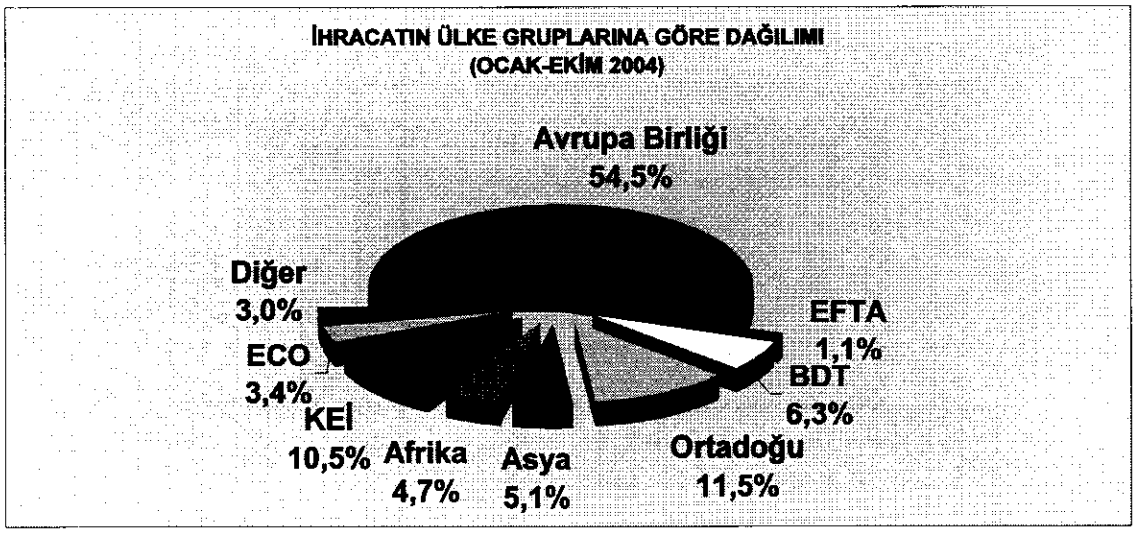

2004 yılı Ocak-Ekim döneminde ihracatı artan madde grupları; metal cevherleri, demir ve çelik, meşrubat ve alkollü içkiler, bakır ve bakırdan eşya, demir veya çelikten eşya, kara taşıtları ve bunların aksam ve parçalarıdır. Diğer taraftan, ihracatta değer olarak ağırlığı olan önemli ürünler ise sırasıyla; kara taşıtları ve bunların aksam ve parçaları, örme giyim eşyası, demir ve çelik, örülmemiş giyim eşyası, elektrikli makina ve cihazlar, kazanlar, makinalar, mekanik cihazlar ve demir veya çelikten eşyadır.

Tekstil ve konfeksiyon ürünleri geleneksel olarak ihracatın yaklaşık %30'unu oluşturmaktadır. Bununla birlikte, son yıllarda ihracatın sektörel yapısında önemli bir değişim göze çarpmakta; makina ve ulaşım araçları gibi sermaye-yoğun ve katma değeri yüksek alt sektörlerin ihracat içerisindeki paylarının arttığı görülmektedir.

2004 yılı Ocak-Ekim döneminde ihracatın %54,5'i AB ülkelerine yapılmıştır. Bu dönemde AB ülkelerine yapılan ihracat bir önceki yılın aynı dönemine göre %29,6 oranında artmıştır. 2004 yılının ilk on ayında önemli ihracat artışı yaşanan ülke grupları şunlardır: Orta Doğu Ülkeleri (%40,9), Diğer Avrupa Ülkeleri (%34,4), Ekonomik İşbirliği Teşkilatı Ülkeleri (%34,2), Afrika Ülkeleri (%32,7) Bağımsız Devletler Topluluğu Ülkeleri (%32,6), Karadeniz Ekonomik İşbirliği Ülkeleri (%31,5).

Grafik 4. Ocak-Ekim Dönemi İhracatının Ülke Grupları İtibari ile Dağılımı

- **Dış Ticaret Açığı:** 2003 yılının Ocak-Ekim döneminde 17,2 milyar dolar olan dış ticaret açığı, 2004 yılının aynı döneminde %60,7 oranında artarak 27,6 milyar dolar olmuştur. İhracatın ithalatı karşılama oranı ise 2003 yılının ilk on ayında %69,3 iken, bu oran 2004 yılının aynı döneminde %64,7 olmuştur.

Tablo 3:

YILLAR İTİBARİYLE MİLLİ GELİR VE DIŞ TİCARET RAKAMLARININ DEĞİŞİMİ

Milyon $

Yıllar	Milli Gelir	İthalat	*İthalat Değ. %*	İhracat	*İhracat Değ. %*	Dış Ticaret Hacim	Dış Ticaret Denge	*İth/MG %*	*İhr/MG %*	*DT/MG %*
1994	132.298	23.270	*-20,9*	18.106	*18,0*	41.376	-5.164	*17,6*	*13,7*	*31,3*
1995	170.076	35.709	*53,5*	21.637	*19,5*	57.346	-14.072	*21,0*	*12,7*	*33,7*
1996	182.824	43.627	*22,2*	23.224	*7,3*	66.851	-20.402	*23,9*	*12,7*	*36,6*
1997	192.438	48.559	*11,3*	26.261	*13,1*	74.820	-22.298	*25,2*	*13,6*	*38,9*
1998	206.559	45.921	*-5,4*	26.974	*2,7*	72.895	-18.947	*22,2*	*13,1*	*35,3*
1999	185.266	40.671	*-11,4*	26.587	*-1,4*	67.258	-14.084	*22,0*	*14,4*	*36,3*
2000	201.439	54.503	*34,0*	27.775	*4,5*	82.278	-26.728	*27,1*	*13,8*	*40,8*
2001	148.215	41.399	*-24,0*	31.334	*12,8*	72.733	-10.065	*27,9*	*21,1*	*49,1*
2002	180.892	51.554	*24,5*	36.059	*15,1*	87.613	-15.495	*28,5*	*19,9*	*48,4*
2003	239.235	69.340	*34,5*	47.253	*31,0*	116.593	-22.087	*29,0*	*19,8*	*48,7*

9026/6